

W sanktuarium przyrody gwizdzą kule

O unikalnym charakterze Puszczy Białowieskiej a zwłaszcza Białowieskiego Parku Narodowego stanowi ciągłość procesów przyrodniczych, trwających w nim nieprzerwanie od tysięcy lat. Niestety, rozród gatunków stanowiących najwyższy priorytet ochrony czy regulacja populacji zwierząt kopytnych przez duże drapieżniki, są brutalnie zaburzane przez polowania w otulinie Parku oraz w jego obrębie. Dzieje się tak m.in. za sprawą dwudziestu czynnych ambon myśliwskich, postawionychomalże na granicy Białowieskiego Parku Narodowego.

Z ambon tych zabijane są zwierzęta, których matecznik znajduje się na obszarze Parku. Usytuowanie ambon w takich szczególnych miejscach, wskazuje na świadomy zamiar ich właścicieli, by móc zabijać właśnie te zwierzęta, które bytują na terenie Parku, i które, po dosłownym „wysunięciu głowy” z parkowego lasu, natychmiast mogą „dostać kulę”.

Ambona przy granicy parku narodowego. Fot. Adam Bohdan

Oczywistym następstwem takich zdarzeń jest fakt, że w przypadku gdy strzał jedynie zranił zwierzę, uchodzi ono najczęściej w kierunku matecznika – czyli na teren BPN. Uruchamiana jest wtedy rutynowa procedura: w takich przypadkach myśliwi biorą psy tropiące i idąc po śladach krwi z ran postrzałowych, dochodzą ranne zwierzę, psy je osaczają, a myśliwi dobijają kolejnymi strzałami. Następnie zabite zwierzę jest patroszone, podjeżdża się po nie samochodem i wywozi z lasu. Wnętrznosci pozostają w parkowym lesie. Myśliwi są zdania, że polowanie na terenie BPN może być uznane za legalne, jeżeli fakt dochodzenia postrzałka na terenie BPN zgłosi się odpowiedniej osobie z Parku; zdarza się, że zgłoszenie dokonywane jest post factum.

Według opinii ekspertów, ranienie zwierząt nie jest jakimś nadzwyczajnym przypadkiem w praktyce myśliwskiej, ani czymś wyjątkowym – jest to norma. Wśród myśliwych popularne jest powiedzenie: „Człowiek strzela – Pan Bóg kule nosi”. Ranienie zwierząt jest wpisane w to, co dzieje się na polowaniu – myśliwi na taką okoliczność przechodzą standartowe szkolenia na kursach dla kandydatów na myśliwych. Z kilkudziesięcioletniej obserwacji wynika, że przynajmniej co piąte strzelane zwierzę nie zostaje „w ogniu strzału”, lecz jest ranione i musi być dochodzone. Szacuje się, że najwyżej połowa tych rannych zwierząt, za którymi podjęto pościg, jest odnajdywana przez myśliwych.

Zwierzyna leśna na terenie BPN zachowuje się tak, jak w typowym lesie gospodarczym, w obwodzie łowieckim. Jelenie i dziki mają zachowania typowe dla zwierzyny poddanej presji karabinu – są bardzo płochliwe i czujne, na widok człowieka uchodzą z dużej odległości. Takie same zachowania zwierząt daje się obserwować również w obszarze ochrony ścisłej, co nie jest dziwne, skoro dwie z dwudziestu ambon rozmieszczonych wzdłuż granicy BPN, są usytuowane w bezpośredniej bliskości tego chronionego obszaru. Oczywiście, jednym z głównych czynników wpływających na sposób zachowania się zwierząt na obszarze całego BPN w taki sposób, jakby były w czynnym łowisku, jest to, że ich areały osobnicze sięgają tych terenów Puszczy na których się na nie poluje.

Myśliwi, podejmując pościg po śladach krwi, kierują się argumentem o konieczności skrócenia cierpień rannemu zwierzęciu – które sami zresztą mu zadali. W naszym przekonaniu, wielokrotnie je u tych zwierząt powiększają, używając psów ścigających je i szarpiących ich postrzelane ciała, narażając ciężko ranne zwierzę na widok uzbrojonych ludzi poruszających się z intencją zabicia i na kolejną strzelaninę. Wprowadza się rażący niepokój w obszarze BPN, tym bardziej, że istnieje

możliwość, iż ściganie rannych zwierząt może odbywać się także wiosną, w szczytowych okresach lęgowych i rozrodu – kwiecień, maj, czerwiec – gdyż na niektóre dziki poluje się przez cały rok, a od maja na sarny-rogacze. Wziąwszy pod uwagę fakt, że i tak poważna część rannych zwierząt nigdy nie jest odnajdywana przez myśliwych, należy uniemożliwić dobijanie zwierząt na terenie BPN. Odcięcie możliwości ścigania i dobijania rannych zwierząt przebywających w strefie otuliny i na terenie BPN, spowoduje większą powściągliwość myśliwych w ranieniu tych zwierząt, do których będą strzelać w pobliżu strefy ochronnej zwierzyny łownej. Należy podkreślić negatywny wpływ prowadzonych polowań na zasiedlające Białowiecki Park Narodowy gatunki stanowiące najwyższy priorytet ochrony, uwzględnione również w II załączniku Dyrektywy Siedliskowej – zwłaszcza na wilka i zubra.

Widok z ambony, tzw. ńęcisko. Po prawej stronie ściana lasu w granicach BPN. Fot. Adam Bohdan

Niewłaściwa gospodarka łowiecka i nadmierna redukcja pogłowia kopytnych stanowią jedno z głównych zagrożeń dla populacji wilka. Dlatego też, aby poprawić kondycję populacji tego gatunku, proponuje się w zaleceniach ochronnych ograniczenie pozyskania łowieckiego jeleni i saren na obszarach zasiedlanych przez wilki. Wzrost penetracji lasów przez ludzi w miejscach szczególnie ważnych dla bytowania i rozrodu wilków oraz niepokojenie w okresie rozrodu, stanowią kolejne istotne zagrożenia dla tego gatunku. Pojawienie się człowieka w miejscu i okresie rozrodu może być przyczyną porzucenia nor lęgowych i szczeniąt przez wilki w pierwszych tygodniach ich życia [Adamski i in., 2004]. Termin narodzin szczeniąt przypada na przełom kwietnia i maja, a więc w rozpoczynającym się sezonie polowań na rogacze. Z dostępnych danych wynika, że w odległości zaledwie kilkuset metrów od ambon znajdowały się (i najprawdopodobniej nadal znajdują) miejsca rozrodu wilków [Rada Naukowa BPN, 2000].

Nie ulega zatem wątpliwości, że nadmierna redukcja pogłowia kopytnych, stanowiących pożywienie wilków, oraz polowania w pobliżu miejsc i w miejscach przebywania tych zwierząt, zwłaszcza w okresie ich rozrodu, mają negatywny wpływ na wilki w Puszczy Białowieckiej i są sprzeczne z zaleceniami ochronnymi. Potwierdzają to zapisy zawarte w projekcie rozporządzenia w sprawie ustanowienia planu ochrony dla obszaru specjalnej ochrony ptaków i specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 „Puszcza Białowiecka”, gdzie jako zagrożenia wymienione są: „Potencjalnie nadmierna eksploatacja łowiecka populacji sarny, jeleni i dzików. Potencjalne użytkowanie łowieckie zwierzyny drobnej, zubożenie bazy żerowej rysia i wilka”. Natomiast jako sposób eliminacji lub ograniczania skutków zagrożenia wskazano „uwzględnianie potrzeb populacji wilka i rysia w planowaniu gospodarki łowieckiej”.

Należy podkreślić, iż wilk, zgodnie z krajowym prawem, stanowi gatunek wymagający tworzenia stref ochronnych wokół gniazd (1.04-15.07) – tak mówi Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną (Dz.U. nr 220 poz. 2237).

Ponadto ambony znajdują się w bliskim sąsiedztwie, a niektóre z nich wprost w obrębie rewirów lęgowych ptaków również wymagających, zgodnie z obowiązującym prawem, ochrony strefowej – głównie chodzi o orlika krzykliwego [Rada Naukowa BPN, 2000]. Okres lęgowy ptaków pokrywa się z sezonem polowań na dziki i sarny. Zgodnie z aktualną wiedzą naukową, niepokojenie wymienionych gatunków wymagających ochrony strefowej w okresie rozrodu, skutkuje często porzuceniem gniazd, a w efekcie śmiercią potomstwa.

Art. 60 punkt 6 Ustawy o ochronie przyrody zakazuje przebywania osób w strefie ochrony zwierząt oraz wznoszenia w niej obiektów. Naruszający zakazy obowiązujące w stosunku do zwierząt objętych

ochroną gatunkową, według 127 art. Ustawy o ochronie przyrody podlegają karze aresztu lub grzywny. Czy polowania są obojętne dla kolejnego kluczowego gatunku Puszczy Białowieskiej, chronionego Dyrektywą Siedliskową – żubra? Cielęta rodzą się zwykle od kwietnia do czerwca, czyli w okresie polowań. Niepokojenie może prowadzić do zmiany zachowań żubrów, a w czasie wycieleń czy rui do ograniczenia rozrodu. Dlatego też, leśne ostoje żubrów powinny mieć w okresach rozrodu wyznaczone strefy ochronne i być niedostępne dla człowieka [Adamski i in., 2004].

Obecnie funkcjonowanie Białowieskiego Parku Narodowego doznaje więc poważnych zakłóceń w związku z prowadzonymi na jego terenie polowaniami, do których powodem albo pretekstem staje się zranienie zwierzęcia na terenie graniczącym bezpośrednio z obszarem BPN. W § 5 Rozporządzenia w sprawie utworzenia Białowieskiego Parku Narodowego, ustanowiono otulinę Parku. Zgodnie z przepisem art. 11 ustawy o ochronie przyrody, w otulinie może być utworzona – w drodze rozporządzenia Ministra Środowiska – strefa ochronna zwierząt łownych ze względu na potrzebę ochrony zwierząt w parku narodowym. Brak takiej strefy ochronnej w otulinie BPN znacznie ogranicza realizację celu istnienia tej formy przyrody, jaką jest park narodowy. Jest to rażący brak w sytuacji, gdy Białowieski Park Narodowy jest jednym z najważniejszych dla polskiej przyrody parków narodowych – parkiem, w którym istnieje rozległa strefa ochrony ścisłej, parkiem odgrywającym fundamentalną rolę dla zachowania bytu gatunków, w tym dużych ssaków, szczególnie żubra. Dlatego też koniecznością staje się utworzenie przez ministra w otulinie Parku strefy ochronnej zwierząt łownych, w celu zapobieżenia prowadzeniu polowań na obszarze parku, a także w celu zapewnienia bezpieczeństwa gatunkom zwierząt łownych, wychodzącym na żer poza obszar parku oraz pozostałym gatunkom zwierząt, które podczas polowań, chociaż nie strzelają się do nich, doznają zakłócenia warunków bytowania.

Konieczne staje się także egzekwowanie obowiązującego zakazu kontynuowania polowania w pościgu za zranionym zwierzęciem na terenie parku, ponieważ zgodnie z Rozporządzeniem MŚ z dnia 23 marca 2005 r., uprawnienie i obowiązek dochodzenia i dostrzelenia postrzałka może być realizowany wyłącznie na terenie obwodu łowieckiego (wyjątkowo obwodu łowieckiego innego niż ten, którego dotyczy upoważnienie myśliwego), jednak nie terenu objętego zakazem prowadzenia polowań, jakim jest park narodowy, w którym zakaz taki wprowadzono. W BPN polować nie wolno! To nie jest teren łowiecki.

Wprowadzenie w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego strefy ochronnej zwierzyny ograniczyłoby w sposób istotny negatywnie, niszczące dla parku narodowego zjawisko kontynuowania polowania, rozpoczętego w obwodzie łowieckim położonym w sąsiedztwie jego granicy.

W przypadku, gdy otulinę parku narodowego stanowią obwody łowieckie, egzekucja zakazu kontynuowania polowania na obszarze parku staje się praktycznie niemożliwa. Natomiast w sytuacji powołania strefy ochronnej zwierzyny łownej w otulinie BPN, dyrektor parku narodowego, jako organ właściwy zgodnie z przepisem art. 11 ustawy o ochronie przyrody, będzie uprawniony, aby zapewnić ochronę zwierząt łownych w tej strefie, a tym samym pośrednio efektywną ochronę zwierząt na terenie samego parku. I dopiero wtedy w BPN, w którym teoretycznie polować nie wolno, przestaną gwizdać kule.

Reasumując, istniejąca otulina Białowieskiego Parku Narodowego, ustalona Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1996 r. w sprawie Białowieskiego Parku Narodowego, nie spełnia założeń art. 5 ustawy o ochronie przyrody. Otulina winna bowiem stanowić strefę ochronną wyznaczoną indywidualnie dla formy ochrony przyrody w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi, wynikającymi z działalności człowieka. W tym przypadku tak nie jest.

Dlatego też Podlaski Oddział Pracowni wystąpił do odpowiednich instytucji o wprowadzenie zakazu

polowań w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego; także dochodzenia postrzelonych zwierząt - tak w otulinie jak i na terenie parku. W mocy tych urzędów pozostaje możliwość zmiany tej skandalicznej sytuacji.

Wystąpiliśmy do Ministra Środowiska z wnioskiem o:

- ustanowienie w istniejącej otulinie Białowieskiego Parku Narodowego strefy ochronnej zwierząt łownych;
- podjęcie działań mających na celu wyłączenie otuliny BPN z obwodów łowieckich;
- podjęcie wszelkich innych kroków, które mogą zapobiec polowaniom w otulinie BPN.

Do Marszałka Województwa Podlaskiego zwróciliśmy się o zmianę granic obwodów łowieckich, tj. wyłączenie otuliny Białowieskiego Parku Narodowego z obwodów łowieckich. Rada Naukowa BPN została poproszona o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie.

Do Dyrektora BPN wpłynął wniosek o:

- negatywne zaopiniowanie rocznych planów łowieckich dla obwodów łowieckich graniczących z BPN;
- podjęcie kroków w kierunku ustanowienia w otulinie BPN strefy ochronnej zwierząt łownych;
- podjęcie kroków w kierunku wyłączenia otuliny Białowieskiego Parku Narodowego z obwodów łowieckich.

Do Dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku został złożony wniosek o:

- Wyłączenie otuliny Białowieskiego Parku Narodowego z obwodów łowieckich i w związku z tym zatwierdzenie odpowiednio niższych rocznych planów łowieckich dla obwodów łowieckich graniczących z BPN;
- Negatywne zaopiniowanie podziału na obwody łowieckie w których przewiduje się polowania w otulinie Białowieskiego Parku Narodowego.

Podkreśliliśmy, przy tym, iż zgodnie z punktem 6.2. „Zasad, Kryteriów i Wskaźników Dobrej Gospodarki Leśnej w Polsce”, uchwalonych przez „Grupę Roboczą FSC-Polska”:

Ochronie podlegać będą rzadkie i zagrożone wyginięciem gatunki flory i fauny oraz ich siedliska (np. miejsca łęgowe, żerowiska itp.). Należy ustanowić strefy ochronne stosownie do skali i intensywności gospodarki leśnej oraz unikalności zagrożonych zasobów. Należy kontrolować niewłaściwie i nielegalnie prowadzone łowiectwo, rybołówstwo, łapanie zwierząt i zbieractwo.

Zignorowanie naszego wniosku przez Dyrektora RDLP Białystok zmniejszy zatem szanse na odzyskanie Certyfikatu FSC, o co usilnie walczy Dyrekcja.

Wyrażamy głęboką nadzieję, iż jeszcze wiosną tego roku strzały na granicy Białowieskiego Parku Narodowego zamilkną. Utrzymanie dotychczasowej sytuacji i dalsza beczynność organów administracji odpowiedzialnych za ochronę przyrody w niniejszej sprawie, przyczyni się do sankcjonowania naruszania prawa, oraz kompromitacji sztuki ochrony przyrody w jednym z najważniejszych w całej Europie i najważniejszym polskim parku narodowym.

Adam Bohdan, Zenon Kruczyński

* Adamski P., Bartel R., Bereszyński A., Kepel A., Witkowski Z. (red.), *Gatunki Zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 - podręcznik metodyczny*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2004, T. 6.

* Projekt Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ustanowienia planu ochrony dla obszaru specjalnej ochrony ptaków i specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 „Puszcza Białowieska”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, projekt z dnia 21 lutego 2005.

Opisane w artykule działania prowadzone są w ramach Projektu „Społeczna kontrola zarządzania dziedzictwem przyrodniczym Puszczy Białowieskiej”, realizowanego przez PnrWI Oddział Podlaski dzięki pomocy finansowej Unii Europejskiej. Za treść artykułu odpowiada Stowarzyszenie „Pracownia na rzecz Wszystkich Istot” Oddział Podlaski, poglądy w nim wyrażone nie odzwierciedlają w żadnym razie oficjalnego stanowiska Unii Europejskiej.